

Борђе Стојаковић

ским Карловцима одржи сабор и за царског комесара именован је генерал-мајора Јосипа Филиповића.

Према царској наредби, на сабору су могли да учествују само Срби из бившег, поништеног Војводства Србије и Тамишког Баната, а не и њихови сународници из Војне границе, Славоније, Угарске и Хрватске. Сабор је, по царском налогу, имао да буде расправно-политичког, а не црквено-школског карактера са јасним циљем да донесе одлуку о питању Војводства и даљег националног развоја српског питања.

Већ само сазивање расправно-политичког сабора значило је неку врсту јавног признавања Срба као народа. То је орасположило српски живаљ у Угарској, улило нову наду. Тим пре, јер се у Бечу и Пешти до тада избегавало признавање српске нације.

Насупрот добром српском расположењу, Мађаре је вест о предстојећем сабору Срба веома забринула. Стрелици су да је Беч, по устаљеном маниру, Србима дозволио окупљање како би, истовремено, сузбио појачане мађарске националне захтеве.

Сличне сумње имао је и Милетић, кога је ипак тешила чињеница да је и угарска дворска канцеларија одобрила одржавање сабора. Надао се да ће, след-

ствено томе, Мађари прихватити у свом парламенту захтеве које Срби буду изгласали на Благовештенском сабору у Сремским Карловцима, последњем од три политичка сабора српског народа у Аустроугарској.

Срби бирају између Беча и Пеште

У Сремским Карловцима окупио се 2. априла 1861. године сабор који је у историји остао забележен под именом „благовештенски“ због дана на који га је аустроугарски цар Фрањо Јосиф одобрио. На овом, последњем од укупно три политичка сабора Срба, окупио се цвет српске интелигенције.

Изузимајући Мајску скупштину (Сремски Карловци 1848), никада раније се на једном месту и у оваквом броју није окупил српска елита, те су историчари оценили да је Благовештенски сабор био најинтелектуалнији скуп у историји Срба у Угарској.

По изборним одредбама које је за ту прилику сачинио Ђорђе Стојаковић, један од најуваженијих српских правника тога времена, сабор је поред патријарха и тројице епископа имао 75 посланика. Свештенство је дало 25, а преосталих 50 изабрано је из редова грађанства.

Захваљујући изборним правилима ко-

НОВИ УДАРАЦ ЗА СРБЕ

Нагодбом из 1867. године (договор Бечког двора и Мађара) о успостављању Двојне монархије, Србима је задат нови ударац - укинута је Војна граница. Тиме је српски народ остао без неколико десетина хиљада добро обучених и наоружаних граничара. Они су у време револуције 1848/49. године, заједно са добровољцима из Србије, чинили главнину српских војних снага.

ја су свештенству обезбеђивала 25 места, а патријарху председничку улогу, сабор је имао конзервативно-клерикални карактер. Први пут се јерархија прилично оштро сукобила са тежњама грађанских либерално-демократски оријентисаних српских политичара. Овај сукоб у наредним деценијама прерашће у одлучну борбу за вођство српског народа у Угарској.

Уочи заседања Благовештенског сабора, током његовог трајања као и по завршетку, сви учесници заступали су једнодушан став да се српски опстанак, интереси и развој могу обезбедити само у оквирима засебне аутономије. Разлике су се испојиле када је требало одлучити под чијим окриљем искати ту аутономију.

По конзервативним српским политичарима и свештенству, предвођеним патријархом Рајачићем и Ђорђем Стојаковићем, који су се позивали на царске привилегије Леополда Првог, ослонац је и убудуће требало да буде Беч. Већина учесника сабора стајала је на том становишту.

Током заседања, међутим, издвојила се група либералних политичара који су решење тражили уз ослонац на Угарску и сарадњу са Мађарима. Предводник те групе, у којој је било и неколико српских племића, био је Светозар Милетић. Он је неколико месеци раније у свом „Турциданском чланку“ смело предложио заокрет курса српске политике од Беча ка Пешти.

Кнез Михаило у улози посредника

У односе међу Србима у Угарској веома добро био је упућен српски кнез Михаило Обреновић (1823-1868). Тежио је да измири Србе и Мађаре како би заједнички наступили у борби против централистичке аустријске власти. Кнез је на Благовештенски сабор послао Јована Ристића са задатком да патријарху Рајачићу дискретно пренесе његове намере.

Увидевши да сународници стоје између Беча и Пеште као између две ватре, на Благовештенском сабору појавила се и средња струја коју су предводили Ђорђе Стратимировић (Нови Сад, 1922. - Беч, 1908), командант српске војске (1848) и синовац митрополита Стефана Стратимировића, као и Јован Суботић (Добринци,

1817 - Земун, 1886) адвокат, песник и политичар.

Њихова идеја била је да се уз помоћ Беча, а на основу привилегија, формира Војводина која би се државотворним уговором одмах сјединила са Троједном краљевином Хрватском, Славонијом и Далмацијом. Потом би уследили преговори са Угарском.

Ни компромисна Стратимировићева и Суботићева опција, као ни дискретна подршка Милетићу из Кнежевине Србије и залагање кнеза Михаила нису добили довољно гласова на Благовештенском сабору. Већина посланика, састављена од оних опредељених за Беч, својим закључцима у 16 тачака истакла је бечком двору максималне захтеве као неопходне гаранције за опстанак Срба у монархији.

Осим засебне територије која би захватала цео Срем (румски, илочки и вуковарски срез), Банат, Бачку и Војну границу, сабор је захтевао и посебну политичку, судску управу и обласну скупштину. На челу Војводине, која би имала свој грб и заставу, првостепени и апелациони суд, а српски би био службени језик, стајао би војвода.

На територији Војводине, како ју је замислила већина учесника сабора, Срба би било 299.000, док би припадника осталих народа било 352.000 (Немци, Мађари, Словаци, Хрвати, Румуни, Јевреји и Бугари).

Окончање заседања сабора

Сабор је 20. априла окончао заседање. Извештај је поднет цару, који је изразио задовољство и обећао испуњење српских захтева. Убрзо се испоставило да је то био само царев начин да припрети Мађарима како би смекшао њихов отпор према политици Беча.

Осим Мађара, који су захтеве схватили као тражење „државе у држави“, и Хрвати су се жестоко противили одлукама Срба. Упркос царском обећању и залагању министра Антона Шмерлинга, српски захтеви - нису испуњени. Преуређењем Хабзбуршке монархије на основу нагодбе Беча и Пеште, шест година после Благовештенског сабора, Срби су остали распарчан и обесправљен народ, највећим делом насељен у угарској половини монархије. (...) ■

Кнез Михаило Обреновић

СРБИЈА ШАЉЕ ДОБРОВОЉЦЕ

Најизразитију подршку матица је сународницима северно од Саве и Дунава пружила управо током „четрдесетосмашке“ револуције када су се Срби у Угарској сукобили са Мађарима у тешким биткама у Бачкој и Банату. У новопроглашену Српску Војводину Србија је послала 10.000 добровољаца на челу са Стеваном Книћанином. На хиљаде српских страдалника из Угарске 1849. пригрлило је браћу из Београда, Пожаревца, Смедерева, Крагујевца, Ваљева... Осамнаест година доцније, укидањем Војне границе (1867), Срби су били знатно ослабљени, а њихов положај у преуређеној монархији зависио је првенствено од националне политике тада обновљене и ојачане мађарске државе. Угарска ће међу Србима ослонац пронаћи у истим оним конзервативно-клерикалним круговима који су се до 1867. свом снагом стављали на страну Беча.